

TENNIS SPORTING O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RIVOJLANISHI VA UNING IJTIMOYIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI

Jalgasbaeva Altinay Muratbay qizi

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va uslubiyati mutaxassisligi

1-kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18279393>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada tennis sportining O'zbekiston Respublikasida shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va bugungi kundagi holati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, tennisning yoshlar jismoniy tarbiyasidagi o'rni, sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi ahamiyati, sport zahiralari tayyorlash tizimi hamda xalqaro sport maydonidagi nufuzi yoritib beriladi. Maqolada O'zbekistonda tennis sportini rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan davlat dasturlari, infratuzilma rivoji va sportchilarning yutuqlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: tennis, jismoniy tarbiya, sport rivoji, O'zbekiston, sog'lom turmush tarzi, yosh sportchilar, sport infratuzilmasi.

KIRISH

Tennis sportining dastlabki shakli XIII asrda Fransiya "Jeu de Paume" (kaft bilan o'ynash) nomi bilan ma'lum bo'lgan. Bu o'yin qo'l, keyinchalik qo'lqop va sodda raketkalar yordamida o'ynalgan. O'yin asosan zodagonlar va qirollik saroylarida ommalashgan.

XVI asrga kelib, raketkalardan foydalanish kengaydi va tennis qoidalarini shakllana boshladi. Shu davrda o'yin Yevropaning boshqa mamlakatlariga, jumladan Angliya ham tarqaldi. Zamonaviy tennisning asoschisi sifatida ingliz zobiti **Uolter Klopton Vingfild** e'tirof etiladi. U 1873-yilda ochiq maydonda o'ynaladigan tennis qoidalarini ishlab chiqdi va ushbu sport turi tez orada ommalashdi. 1877-yilda Angliyada ilk bor **Uimblton** turniri o'tkazildi, bu esa tennis tarixidagi muhim voqea bo'ldi. 1913-yilda **Xalqaro tennis federatsiyasi (ITF)** tashkil etildi.

Ushbu tashkilot tennis qoidalarini belgilash, xalqaro musobaqalarni muvofiqlashtirish va sportning global rivojlanishini ta'minlash bilan shug'ullanadi. Keyinchalik professional tennis rivoji bilan birga **ATP** va **WTA** tashkilotlari faoliyat boshladi.

Tennisning Olimpiya o'yinlaridagi o'rni

Tennis sporti 1896-yildagi ilk zamonaviy Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritilgan, biroq keyinchalik vaqtincha olib tashlangan. 1988-yildan boshlab tennis yana Olimpiya sport turlari qatoridan mustahkam o'rin egalladi.

Tennis sportining bugungi rivoji

Bugungi kunda tennis sporti barcha qit'alarda keng rivojlangan bo'lib, millionlab sportchilar va muxlislarga ega.

Professional turnirlar — **Grand Slam** musobaqalari (Uimblton, AQSh Ochiq chempionati, Fransiya Ochiq chempionati va Avstraliya Ochiq chempionati) tennis tarixining eng nufuzli musobaqalari hisoblanadi. Bugungi globallashtirish sharoitida sport inson salomatligini mustahkamlash, yosh avlodni jismonan va ma'nan barkamol etib tarbiyalashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tennis sporti nafaqat jismoniy sifatlarni rivojlantiruvchi, balki intellektual, psixologik va irodaviy fazilatlarini shakllantiruvchi sport turi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida sportning barcha turlari qatori tennis sporti ham jadal rivojlanib, bugungi kunda ommaviy va professional sport turlaridan biriga aylandi. Davlat tomonidan yaratilgan shart-sharoitlar, sport inshootlari, malakali mutaxassislar tayyorlash tizimi tennisning keng rivojlanishiga zamin yaratdi.

Tennis — raqib ustidan to'pni maxsus raketka yordamida belgilangan qoidalar asosida o'tkazish orqali g'alabaga erishishga qaratilgan sport turi hisoblanadi. Ushbu sport turi tezkorlik, chaqqonlik, chidamlilik, koordinatsiya va diqqatni talab etadi.

Tennis mashg'ulotlari davomida:

- yurak-qon tomir tizimi mustahkamlanadi;
- mushaklar faoliyati rivojlanadi;
- reaksiya tezligi oshadi;
- strategik fikrlash va taktik qaror qabul qilish qobiliyati shakllanadi.

Shu sababli tennis nafaqat professional sport, balki sog'lomlashtiruvchi jismoniy faoliyat turi sifatida ham muhim ahamiyatga ega.

O'zbekistonda tennis sportining dastlabki rivoji XX asrning ikkinchi yarmiga to'g'ri keladi. Dastlab tennis asosan yirik shaharlarda, jumladan Toshkent, Samarqand va Buxoro shaharlarida rivojlangan. Mustaqillikdan so'ng tennis sportiga bo'lgan e'tibor tubdan oshdi. 1994-yilda O'zbekiston Tennis Federatsiyasining tashkil etilishi ushbu sport turining rivojida muhim bosqich bo'ldi. Federatsiya tomonidan respublika miqyosida musobaqalar, chempionatlar va xalqaro turnirlar tashkil etila boshlandi. Mustaqillik yillarida tennis sportining rivoji quyidagi bosqichlarda amalga oshdi:

Infratuzilmaning rivojlanishi

O'zbekiston bo'ylab zamonaviy tennis kortlari, sport maktablari va akademiyalar qurildi.

Toshkent shahridagi "Tennis majmuasi" Markaziy Osiyodagi eng yirik sport inshootlaridan biri hisoblanadi.

Kadrlar tayyorlash tizimi

Jismoniy tarbiya va sport oliy ta'lim muassasalarida tennis bo'yicha mutaxassislar tayyorlash yo'lga qo'yildi. Murabbiylar malakasini oshirish kurslari muntazam tashkil etilmoqda. Tennis sporti jamiyatda sog'lom turmush tarzini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Ayniqsa, yoshlar orasida zararli odatlarning oldini olish, bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etishda tennis mashg'ulotlari samarali vosita hisoblanadi.

- ijtimoiy faollikni oshiradi;
- xalqaro sport aloqalarini mustahkamlaydi;
- mamlakat nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

TENNSNING YOSHLAR JISMONIY TARBIYASIDAGI O'RNI

Yosh sportchilar bilan olib boriladigan tennis mashg'ulotlari ularning jismoniy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bolalar va o'smirlar uchun tennis:

- koordinatsiya va muvozanatni rivojlantiradi;
- intizom va mas'uliyatni shakllantiradi;
- musobaqaviy ruhni tarbiyalaydi.

Maktab va sport maktablarida tennis to'garaklarining tashkil etilishi yoshlar orasida ushbu sport turining ommalashuviga sabab bo'lmoqda.

XALQARO MAYDONDAGI YUTUQLAR VA NATIJALAR

So'nggi yillarda o'zbekistonlik tennischilar Osiyo va xalqaro turnirlarda munosib ishtirok etib kelmoqda. Ularning yutuqlari yosh avlod uchun motivatsiya bo'lib xizmat qilmoqda.

Xalqaro musobaqalarda ishtirok etish:

- sportchilarning tajribasini oshiradi;
- murabbiylik maktabini rivojlantiradi;
- O'zbekiston sport imijini mustahkamlaydi.

TENNIS SPORTINI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT SIYOSATI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining sportni rivojlantirishga qaratilgan qaror va farmonlarida tennis sportiga ham alohida e'tibor qaratilgan. Sport maktablarini modernizatsiya qilish, yoshlarni sportga jalb etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, tennis sporti O'zbekiston Respublikasida jadal rivojlanib borayotgan muhim sport turlaridan biri hisoblanadi. Uning jismoniy, pedagogik va ijtimoiy ahamiyati beqiyosdir. Tennis sportini yanada rivojlantirish yosh avlod salomatligini mustahkamlash, xalqaro sport maydonida mamlakat nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining sportni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
2. Jismoniy tarbiya va sport nazariyasi va metodikasi. – Toshkent.
3. O'zbekiston Tennis Federatsiyasi rasmiy materiallari.
4. Sport pedagogikasi va psixologiyasi bo'yicha ilmiy manbalar.
5. Xalqaro tennis federatsiyasi (ITF) materiallari.
6. Jumaniyazov, D., & Jumanov, B. (2024). MEKTEPKE SHEKEMGI BALALARGA HAREKETLI OYINLARDAN PAYDALANIV ZARURLIGI HAM ONIN MAQSETI, WAZIYPALARI. *Modern Science and Research*, 3(11), 546-550.
7. Jumaniyazov, D., & Yuldashov, U. (2024). TAJIRIYBELI BASKETBOLSHILARDIN JARIS ISKERLIGINE TEXNIKALIQ TAYARLIGI. *Modern Science and Research*, 3(12), 664-666.
8. Jumaniyazov, D. (2024). DENE TARBİYASI SISTEMASINDA HAR TAREPLEME TALIM HAM TARBİYA BERIW USILLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 396-400.
9. Yuldashov, U. K., & Jumaniyazov, D. Q. (2024). FIZIKALIQ SAPALAR HAM OLARDIN BIR-BIRI MENEN FIZIOLOGIYALIQ BAYLANISLIGINA SIPATLAMA.